

درصورت حل مسائل باقی‌مانده و بسته‌شدن پرونده PMD فرآیند اجرایی توافق تا سه ماه آینده خواهد بود

خرداد؛ زمان اجرای توافق احتمالی

یعنی زمانی که خیالش از بسته شدن پرونده‌های پادمانی راحت شده است، موکل کند تا اگر در این میان طرف‌های غربی و آژانس ذره‌ای از تعهدات خود تخلفی کردند، ایران نیز مانند شرایط کنونی به فعالیت‌های هسته‌ای خود بدون محدودیت برجامی ادامه دهد.

انرژی اتمی ایران نیز اختیار دارد از ابزارهای مشروع خود استفاده کند. اگر چه اسلامی بیش از این درمورد ابزارهای مشروع ایران صحبت نکرد، اما به‌نظر می‌رسد ایران احتمالا قصد دارد درصورت دستیابی به توافق احتمالی به‌لحاظ زمانی اجرایی شدن کامل این توافق را به بعد از خرداد سال آینده

بر همین مبنا دیپلمات‌های کشورمان از ابتدای مذاکرات وین تاکنون به بسته شدن پرونده‌های پادمانی ایران به‌عنوان یکی از خطوط قرمز تخطی‌ناپذیر کشورمان تأکید داشته‌اند. علاوه‌بر تیم مذاکره‌کننده، محمداسلامی، رئیس سازمان انرژی اتمی نیز روز گذشته در دیدار با گروسی بار دیگر بر موضوع بسته‌شدن کامل پرونده‌های پادمانی ایران تأکید کرد، وی در این رابطه اظهار داشت: «در این مقطع از مذاکرات در وین و مراحل پایانی، یکی از خطوط قرمز ایران این است که موارد ادعایی برای همیشه بسته شود و مزاحمتی ایجاد نشود.»

در دیدار روز گذشته گروسی با اسلامی، مقرر شد برای بسته شدن پرونده‌های پادمانی، سازمان انرژی اتمی ایران تا اواخر خردادماه سال ۱۴۰۱ مدارکی که لازم است را با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی تبادل کند. بعد از این تاریخ، اگر در نشست شورای حکام با خواست اعضای این شورا ازجمله کشورهای ۵+۱ پرونده‌های پادمانی بسته شد، ایران نیز در یک فضای تعاملی به تعهدات خود ادامه خواهد داد، اما اگر به‌واسطه دخالت طرف‌های دیگر از جمله رژیم‌صهیونیستی، این پرونده به نتیجه نرسد و آژانس نیز مانند برخی از رفتارهای مخرب پیشین خود رویکردی جانبدارانه و کاملا سیاسی در پیش بگیرد، بنابر اظهارات روز گذشته اسلامی، رئیس سازمان

مشاهده کنیم. در این گزارش علاوه‌بر اینکه شاهد بزرگ‌نمایی مشکلات، منفی‌نگاری و ورود بیش از اندازه و غیرحرفه‌ای به جزئیات فعالیت هسته‌ای ایران بودیم، آژانس در بخشی از گزارش نیز ایران را متهم به عدم‌همکاری در زمینه در اختیار قرار دادن اطلاعات لازم برای نظارت کافی بر دو مکان هسته‌ای تورقوآباد و ورامین کرده بود.

اما با همه این تفاسیر رویکرد شفاف و بی‌نقص ایران در تعاملش با آژانس و همچنین مقاومت تیم مذاکره‌کننده کشورمان در برابر زیاده‌خواهی‌های طرف‌های غربی باعث شد رویکرد جانبدارانه آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در تقابل با ایران نیز تعدیل شود. بر همین مبنا سفر روز گذشته گروسی به تهران نیز می‌تواند دارای دستاوردهای مثبتی نسبت به قبل باشد.

بازماندن پرونده‌های پادمانی در آینده نیز برای ایران چالش‌آفرین خواهند بود. همان‌طور که پیش از این نیز در گزارش «فرهیختگان» به آن اشاره کردیم ممکن است طرف‌های غربی که سابقه بدعهدی آنها در جریان توافق هسته‌ای ۲۰۱۵ باعث شد سود ایران از برجام تقریبا هیچ باشد، در ادامه نیز با دستاویز قرار دادن پرونده‌های پادمانی ایران انتفاع کشورمان از احیای برجام را به حداقل برسانند.

فرهیختگان روز گذشته، رافائل گروسی، مدیر کل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی برای سومین‌بار طی ماه‌های گذشته به تهران سفر کرد، هدف از سفر سوم گروسی به تهران کاهش اختلاف‌نظرها میان ایران و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی بر سر فعالیت‌های هسته‌ای ایران و برخی موضوعات پادمانی است. از همین منظر با توجه به اینکه یکی از گرهِ‌های اصلی مذاکرات وین نیز طی روزهای اخیر بسته‌شدن پرونده‌های ایران ذیل PMD بوده است، سفر روز گذشته گروسی نسبت به دو حضور پیشین وی در تهران نیز از اهمیت بیشتری برخوردار است که در ادامه به تحلیل چرایی این اهمیت خواهیم پرداخت.

پرونده‌های ایران ذیل PMD یک‌بار بعد از انعقاد توافق برجام در سال ۲۰۱۵ با گزارش آژانس به‌طور کامل بسته شده بودند، اما بعد از خروج آمریکا از برجام این پرونده‌ها مجدداً به بهانه فعالیت‌های مخفی هسته‌ای ایران با تحریک رژیم‌صهیونیستی باز شدند تا ابزاری باشند در دست طرف‌های غربی برای ایجاد فشار مضاعف سیاسی به ایران. در ایجاد این فشار سیاسی علیه ایران آژانس بین‌المللی انرژی اتمی نیز در مواردی با طرف‌های غربی کاملا همراه بود. نمونه کامل این همراهی‌ها را می‌توانیم در گزارش پادمانی چند ماه اخیر آژانس

گفت‌وگو

سیدمصطفی خوش چشم، کارشناس مسائل بین‌الملل در گفت‌وگو با «فرهیختگان»:

طرف غربی و آمریکایی باید برای بستن پرونده PMD قطعنامه صادر کنند

یعنی به غیر از پادمان‌ها، سه مورد دیگر از اختلافات همچنان باقی است؟ و این موارد اختلافی در چه وضعیتی است و حضور گروسی تأثیری روی باقی موارد ندارد؟

بله، الان موارد اختلافی در مذاکرات پادمان به‌علاوه سه مورد دیگر است. آن سه مورد اختلافی هم در حوزه‌های تضمین و تحریم‌ها است که جدای از این پرونده‌های پادمانی، آنها هم باید حل بشود، بنابراین به‌طور کلی، تضمین‌یکی از موارد باقی‌مانده است و درحقیقت بقیه درمورد تحریم‌ها است.

قبلا در گفت‌وگویی که با شما داشتیم، گفتید برای بسته شدن پرونده PMD باید تضمینی ذاتی داده شود مانند حفظ سانتر فیزیوهای پیشرفته در ایران تا دوباره پرونده پی‌ام‌دی را باز نکنند. در کنار تضمین ذاتی، در حوزه تضمین سیاسی، صدور قطعنامه‌ای از جانب ۴+۱ و آمریکا تا چه میزان می‌تواند برای بستن همیشگی این پرونده‌ها موثر باشد؟

در برجام، پرونده مطالعات ادعایی کاملا بسته شد و طی یک سند که به امضای آمانو و صالحی رسید، اعلام شد که پرونده مطالعات ادعایی و هرگونه ادعایی در زمینه غیرصلح‌آمیز بودن برنامه هسته‌ای ایران قبل از ۲۰۱۵ بسته شده است. اما متأسفانه همان‌طور که قبلا عرض کردم، به‌طور غیرقانونی مجدداً این پرونده بازگشایی شد و آژانس زیر تعهدات خودش زد. البته به‌نظر می‌رسد موارد پادمانی در سه پرونده باقی‌مانده، به این دلیل توسط آژانس دنبال می‌شود که در قطعنامه‌ای از آژانس خواسته شده این پرونده‌ها دنبال بشود. بنابراین یک قطعنامه دیگر باید حتماً برای خاتمه دادن به مسیر این پرونده‌ها تصویب بشود. چون با یک قطعنامه شروع شده و آژانس و گروسی براساس آن قطعنامه موظف به پیگیری شدند، حالا هم باید یک قطعنامه تصویب بشود تا پایان بخش مسیر این پرونده‌ها باشد و این پرونده‌ها منخومه اعلام شود.

در جلسه دیروز که گروسی و اسلامی داشتند، پنداشت تا خرداد بر سر پرونده پی‌ام‌دی بین ایران و آژانس اسنادی ردوبدل شود. روند جدیدی برای بستن پرونده پی‌ام‌دی قرار است طی شود؟

بالاخره این نقشه راهی است که آژانس با سازمان انرژی اتمی ایران مشخص کرده، برای اینکه وضیت این پرونده‌ها با یک پا سه ماه سرسامان بگیرد. البته طرف ایرانی همواره پاسخگوی همه سوالات و اطلاعات موردنیاز آژانس بوده است و بیشتر غربی‌ها مساله را سیاسی کرده بودند. بر همین اساس درصورتی که رویکرد آژانس دوری از لابی‌گری‌ها و تداعی‌های رژیم‌صهیونیستی مانند مزاحمت‌هایی که رژیم‌صهیونیستی با استفاده از هیاتی که به وین فرستاده باشد و اگر آژانس رویکرد حقوقی و فنی‌ای را دنبال کند، این موارد مانند پی‌ام‌دی به‌سرعت قابل پایان دادن است و تنها یک رویکرد سیاسی می‌تواند باعث باز ماندن این پرونده‌ها شود که البته اگر چنین اتفاقی بیفتد و پرونده‌ها باز بماند، ایران حتی با حل شدن بقیه موارد هم، به هیچ عنوان تکالیف مندرج در توافق احتمالی را هم انجام نخواهد داد. این خط قرمز جمهوری اسلامی است که هیچ اقدام و تغییری در مسیر فعالیت‌های هسته‌ای ایران صورت نخواهد گرفت تا این پرونده‌ها بسته شود و قطعنامه مربوطه هم صادر شود. همچنین تا زمانی که این پرونده‌ها بسته نشود، ایران تغییری در مسیر فعالیت‌های هسته‌ای خودش نخواهد داشت و کماکان به مسیر توانمندی‌های هسته‌ای خودش ادامه می‌دهد و اگر این پرونده‌ها بسته نشود، ایران همین مسیر را با شتاب بیشتری ادامه خواهد داد. به این معنا که اگر قرار است ایران ذیل توافقی تغییراتی در فعالیت‌های هسته‌ای‌اش به‌وجود بیاورد و با برجام خودش را منطبق کند، قطعا قبل از اینکه ایران شروع به این اقدامات و تغییر مسیر کند، این پرونده‌ها باید بسته شود. درحقیقت به‌نوعی به قول انگلیسی‌ها این درمقابل آن است. بدین معنی که اگر پرونده‌های پی‌ام‌دی بسته شده و آن سه مورد دیگر هم حل شود، آن‌وقت اگر توافق صورت بگیرد، ایران تکالیف و تعهداتی را ذیل برجام انجام خواهد داد. به عبارت بهتر، حتی اگر آن سه مورد اختلافی به‌طور گدانه بین ایران و غرب حل شود، اما پرونده پی‌ام‌دی‌ها بسته نشود، ایران به هیچ عنوان تعهدات هسته‌ای در هرگونه توافق احتمالی را آغاز نخواهد کرد.

ممکن است تشریفات اداری غیرعمدی و سهوی از سوی ماریایت نشود و این امکان وجود دارد که با سختگیری‌هایی از سوی آنان روبه‌رو شویم. اگر مثلاً همکاری‌هایی با سایر کشورهای متحد آمریکا دارند، به ما که می‌رسند سختگیری‌هایی نشان دهند. ممکن است همه این اتفاقات در آینده رخ دهد و بر این اساس است که می‌گوییم نمی‌توان کار با آژانس را تمام‌شده دانست.

پس با توجه به اشاره‌ای که در این باره داشتید، بسته شدن پرونده‌های مورد اشاره، ارتباط تنگاتنگی با اخذ تضمین از غرب برای جلوگیری از فشارهای سیاسی احتمالی علیه ایران دارد. در این باره فکر می‌کنید چطور می‌توان از اخذ این تضمین‌ها مطمئن شد؟

شخصاً معتقد هستم به‌تنهایی آمریکا بلکه از هیچ کشوری نمی‌توان تضمین گرفت. ما هم به کسی تضمین نمی‌دهیم. بر فرض مثال ما هم حاضر نیستیم اگر دولت‌مان تغییر کرد به کسی تضمین دهیم که کمیسارت‌مان عوض نشود. یا مثلاً نمی‌توانیم درباره مجلس‌های بعدی تضمین دهیم که یک قانونی را تصویب کنند یا خیر. بنابراین فکر می‌کنم تلاش برای اخذ تضمین از طرف مقابل خیلی کمک‌کننده نیست. ضمن اینکه آمریکایی‌ها به کسی تضمین نمی‌دهند. به روسیه‌ها بآن همه کلاهک هسته‌ای هم تضمین ندادند. البته به‌نظر می‌رسد که برخی پیش‌بینی‌ها صورت گرفته است که ایران تضمینی در بحث هسته‌ای داشته باشد اما این تضمینی که می‌گیرد از طرف آمریکایی‌ها نباشد. برخی رسانه‌ها این گونه گفته‌اند که مثلاً سانتر فیزیوهای نسل جدید ایران، به‌جای اینکه تخریب شود یا از کشور خارج شود، در داخل کشور و به‌صورت پلمب‌شده باقی بماند. این اقدام هم تحت‌نظر و در ابزارهای تحت‌نظارت آژانس بین‌المللی انرژی اتمی انجام شود. البته نمی‌دانم این مساله تا پایان مذاکرات به چه صورت پیش خواهد رفت. این مساله یک تضمین است و اگر آمریکایی‌ها دوباره از برجام خارج شدند، ایران می‌تواند غنی‌سازی‌اش را مجدداً از سر بگیرد و از نقطه صفر شروع نکند. همین سانتر فیزیوهای جدیدی که دارد را مجدداً به کار گیرد. این خود می‌تواند تا حدودی تضمین باشد اما نکته آنجاست که این تضمین از سوی آمریکایی‌ها داده نشده، بلکه تضمینی است که ایران براساس توانمندی‌ها و قابلیت‌های خودش به آن دست می‌یابد و اتکا می‌کند. این هم که در نهایت در مذاکرات پذیرفته شود یا خیر را نمی‌دانم چون گفته می‌شود صهیونیست‌ها خیلی روی آن مانور داده‌اند و آن را به‌عنوان خط قرمز خودشان اعلام کرده‌اند و نگران این هستند که ایران هر لحظه اراده کند، بتواند پلمب را باز کرده و مجدداً شروع به غنی‌سازی کند. اینکه این مطالبه ایران پذیرفته شده است یا خیر را نمی‌دانم اما اینکه آمریکایی‌ها و جو بایدن چیزی بنویسند و بر آن قسم بخورد یا کاخ سفید و کنگره بیانیه‌ای در این باره بدهد، هیچ کدام آن تضمین واقعی نیست که بتوان به آن اتکا کرد.

با توجه به اشاره‌ای که به روابط روسیه و آمریکا داشتید، فکر می‌کنید بحران اوکراین هم تأثیری بر روند مذاکرات وین داشته است؟

تا الآن برخلاف مسائلی که میان روسیه و غرب پیش آمده مثل طرح اخراج روسیه از شورای امنیت سازمان ملل، تحریم‌های متعدد علیه این کشور و اخراج دیپلمات‌های روس از برخی کشورها، هنوز اتفاقی ویژه‌ای در هتل کوبرگ وین رخ نداده است. البته یورونیوز خبری منتشر کرده است که روسیه از آمریکا تضمین کتبی خواسته است تا مطمئن شود تحریم‌های روسیه بر روابط اقتصادی این کشور با ایران بعد از توافق احتمالی در وین اثر نخواهد داشت. یعنی اگر ایران خواست بعد از توافق با روسیه همکاری بانکی داشته باشد، توسط غرب تحریم نشود. این چیزی است که طبق اعلام رسانه‌ها لااوروب از طرف آمریکایی خواسته است. درباره صحت این خبر و واکنش آمریکایی‌ها اطلاع جدیدی ندارم اما اگر این مساله صحت داشته باشد، می‌توان آن را از ترکش‌های جنگ اوکراین به مذاکرات وین قلمداد کرد. حالا ممکن است این کار را سخت کند، آمریکایی‌ها تضمین ندهند، روس‌ها همکاری نکنند یا مسائلی از این دست. باید صبر کنیم ببینیم خبرها چه می‌گوید.

با توجه به اخبار ضدونقیضی که درباره سرنوشت مذاکرات شنیده می‌شود، فکر می‌کنید توافق طی چند روز آینده در دسترس خواهد بود؟

نمی‌دانم، مثل نام آن فیلم معروف، خیلی دور و خیلی نزدیک است.

در باره سفر رافائل گروسی، مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی به ایران، دستاوردهای احتمالی این سفر و آثارش بر مذاکرات وین، گفت‌وگویی با امیرعلی ابوالفتح، کارشناس مسائل بین‌الملل داشته‌ایم که در ادامه می‌خوانید.

III

سفر رافائل گروسی به تهران آن هم در روزهایی که گفته می‌شود مذاکرات وین از هر زمانی به توافق نزدیک‌تر است چه معنایی خواهد داشت؟

ظاهر امر نشان می‌دهد که ما در مراحل پایانی مذاکرات هستیم چون کار دیگر از بخش سیاسی و دیپلماتیک که با حضور هیات‌های مذاکره‌کنندگان ارشد جلومی‌رفت به سطح فنی رسیده و گروسی به‌عنوان رئیس عالی‌ترین نهاد نظارتی بر فعالیت‌های هسته‌ای کشورها به تهران سفر کرده است. طبق تجربه‌های قبلی می‌توان به این نتیجه رسید در روزهای منتهی به توافق برجام هم آمانو، مدیرکل وقت آژانس بین‌المللی انرژی اتمی به تهران آمد و بعد از مذاکراتی که با مسئولان وقت داشت، بازدید وی هم از سایت پارچین به عمل آورد. با توجه به این تحولات به‌نظر می‌رسد در مراحل پایانی هستیم و قرار بر این است که کارها و هماهنگی‌ها در چهارچوب مسائل فنی انجام شود. ولی نکته آنجاست که این‌ها هم به آن معنا نیست که الزاماً و حتماً همان اتفاقی بیفتد که رسانه‌ها در این چند روز گفته‌اند. اینکه مثلاً در روز دوشنبه توافق حاصل شود. ممکن است با چند روز تأخیر اتفاق بیفتد، یا حتی ممکن است در آخرین لحظات مسائلی مطرح شود که توافق را به تعویق بیندازد. الآن فقط می‌توانیم بگوییم مسیر روبه جلو است و امیدواری‌ها نسبت به رسیدن به توافق از هر زمانی بیشتر شده است.

این امکان وجود دارد که آژانس بین‌المللی انرژی اتمی علی‌رغم به نتیجه رسیدن مذاکرات وین، کارشکنی کرده و بستن پرونده‌های مورد اشاره را تا تشکیل شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در خردادماه به تعویق بیندازد؟

اطلاعی در این باره ندارم اما همه چیز به مذاکراتی بستگی دارد که میان اسلامی و گروسی در جریان بوده و هست. آخرین خبر در این باره آن است که قرار شده ایران تا خردادماه اسناد و مدارک مربوط به این پرونده‌ها را در اختیار آژانس قرار دهد. نمی‌دانم آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در این باره چه تصمیمی می‌گیرد، قانع می‌شود یا خیر، مسائل جدیدی را مطرح می‌کند یا خیر. این‌ها مسائل حائز اهمیتی است که از آن خبر نداریم.

با توجه به اینکه آژانس بین‌المللی انرژی اتمی درباره بستن پرونده‌های باز ایران از سوی غرب و رژیم‌صهیونیستی تحت فشارهای سیاسی قرار دارد، فکر می‌کنید مطالبات ایران در این باره تا چه میزان محقق خواهد شد؟

باید این نکته را درنظر داشت که موضوع برنامه هسته‌ای ایران یک موضوع مستمر و پیوسته است. این گونه نیست که تصور کنیم در یک زمان پرونده‌ای در این باره بسته می‌شود و برای همیشه مسائل پیرامون آن تمام خواهد شد. بر فرض مثال ژاپن هم سالیان سال است برنامه هسته‌ای‌اش تحت نظارت و بازرسی این سازمان قرار دارد. موضوعات‌شان در شورای حکام مطرح می‌شود، سوالاتی از این کشور درباره آن می‌پرسند و مسائل‌شان همچنان ادامه دارد. برخی مواقع قانع می‌شوند و برخی مواقع خیر. درمورد ایران شرایط سخت‌تر است. می‌دانیم مسائل سیاسی بر تصمیم‌گیری‌ها در برنامه هسته‌ای ایران اثرگذار است. باید توجه داشت ایران تمام همکاری‌هایش را با آژانس انجام داده و زمانی که ترامپ تصمیم گرفت از برجام خارج شود، ایران مشغول انجام تمام تعهداتی بود که با آژانس داده است. خروج ترامپ از برجام مشکلات زیادی برای کشور ایجاد کرد. همچنان این احتمال وجود دارد که در آینده اتفاقی بیفتد و جریانی در آمریکا به قدرت برسد که بخواهد این بازی را دوباره از اول شروع کند. به‌رحال باید تلاش کرد و امیدوار بود که این چالش‌ها و سوالات کم شود، ولی اینکه تصور کنیم این مسائل به‌صفر می‌رسد و ما دیگر با آژانس کاری نخواهیم داشت درست نیست. به‌رحال برنامه هسته‌ای ایران مداوم است. مثلاً ممکن است یک سری برنامه‌های هسته‌ای را از سر بگیریم، یک تعدادی تأسیسات جدید احداث کنیم یا قصد داشته باشیم یک سری تأسیسات را بازسازی کنیم که همه این‌ها نیاز به همکاری با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی دارد. ایران برای انجام هر کاری در ارتباط با انرژی هسته‌ای باید با هماهنگی و اطلاع‌رسانی به آژانس اقدام کند. لازم است بازرسی‌هایی داشته باشد. برخی وقت‌ها